

Lahti
Arrajärven ja Arrajoen
rantaosayleiskaava-alueen
arkeologinen inventointi
2025

Hannu Takala, Johanna Rahtola, Sampsa Perälä

Maanala Oy

Sisällysluettelo

Tutkimuksen perustiedot.....	3
1. Tausta ja tutkimustehtävä	4
2. Menetelmät ja historialliset kartat	4
3. Inventointi.....	9
3.1. Yleiset havainnot.....	9
3.2. Tunnetut kohteet.....	14
3.2.1. Lahti Arramaja.....	14
3.2.2. Lahti Kovalahti	15
3.2.3. Lahti Araslahdenkallio.....	16
3.2.4. Kilpisaari 1.....	17
3.2.5. Kilpisaari 2.....	18
3.2.6. Kilpisaari 3.....	19
3.2.7. Kilpisaari 4.....	20
3.2.8. Kilpisaari 5.....	21
3.2.9. Kilpisaari 7.....	22
3.2.10. Kilpisaari 8.....	23
3.3. Uudet kohteet.....	24
3.3.1. Arramaja 2	24
3.3.2. Arramaja 3	25
3.3.3. Arramaja 4	26
4. Yhteenveto.....	27
5. Lähteet.....	28
Liite. Kohdekartat	29

Tutkimuksen perustiedot

Kohde: Lahti, Arrajärven ja Arrajoen rantaosayleiskaava-alue

Tavoite: Tarkistaa kaava-alueen tunnetut muinaisjäännökset ja etsiä uusia kohteita

Tutkimuslupa: –

Kenttätöaika: 30.4.–17.7.2025

Tutkijat: FT Hannu Takala, FM Johanna Rahtola ja FM Sampsa Perälä

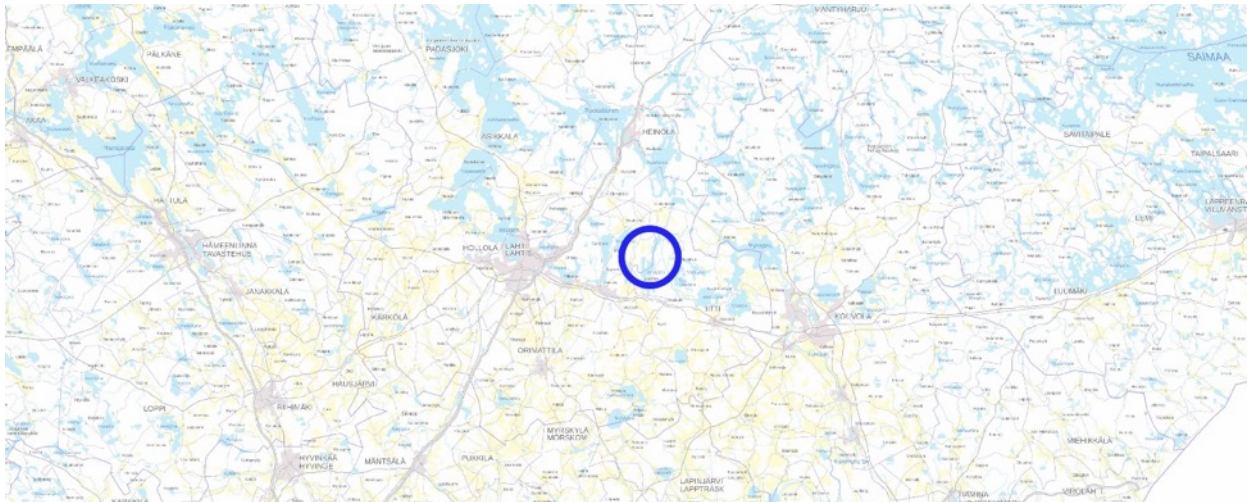
Tilaaja: Lahden kaupunki

Aiemmat arkeologiset tutkimukset: Oiva Keskitalo 1971 inventointi, Anja Sarvas 1973 tarkastus, Eeva Raike 1990 tarkastus, Simo Vanhatalo 1991 koekaivaus, Hannu Poutiainen 1999 tarkastus, Hannu Poutiainen 2000 inventointi, Hannu Poutiainen 2000 koekaivaus, Hannu Takala & Akuliina Aartolahti 2006 tarkastus, Hannu Takala 2019 tarkastus, Hannu Poutiainen & Onni-Pietari Puttonen 2021 tarkastus, Antti Bilund 2021 tarkastus.

Aiemmat arkeologiset löydöt: ks. kohdeluettelo

Tutkimuksessa talletetut esinelöydöt ja näytteet: –

Tulos: Kaava-alueen kaikki tunnetut kohteet tarkastettiin. Lisäksi löytyi kaksi uutta kiinteää muinaisjäännöstä ja yksi niin sanottu muu kohde.

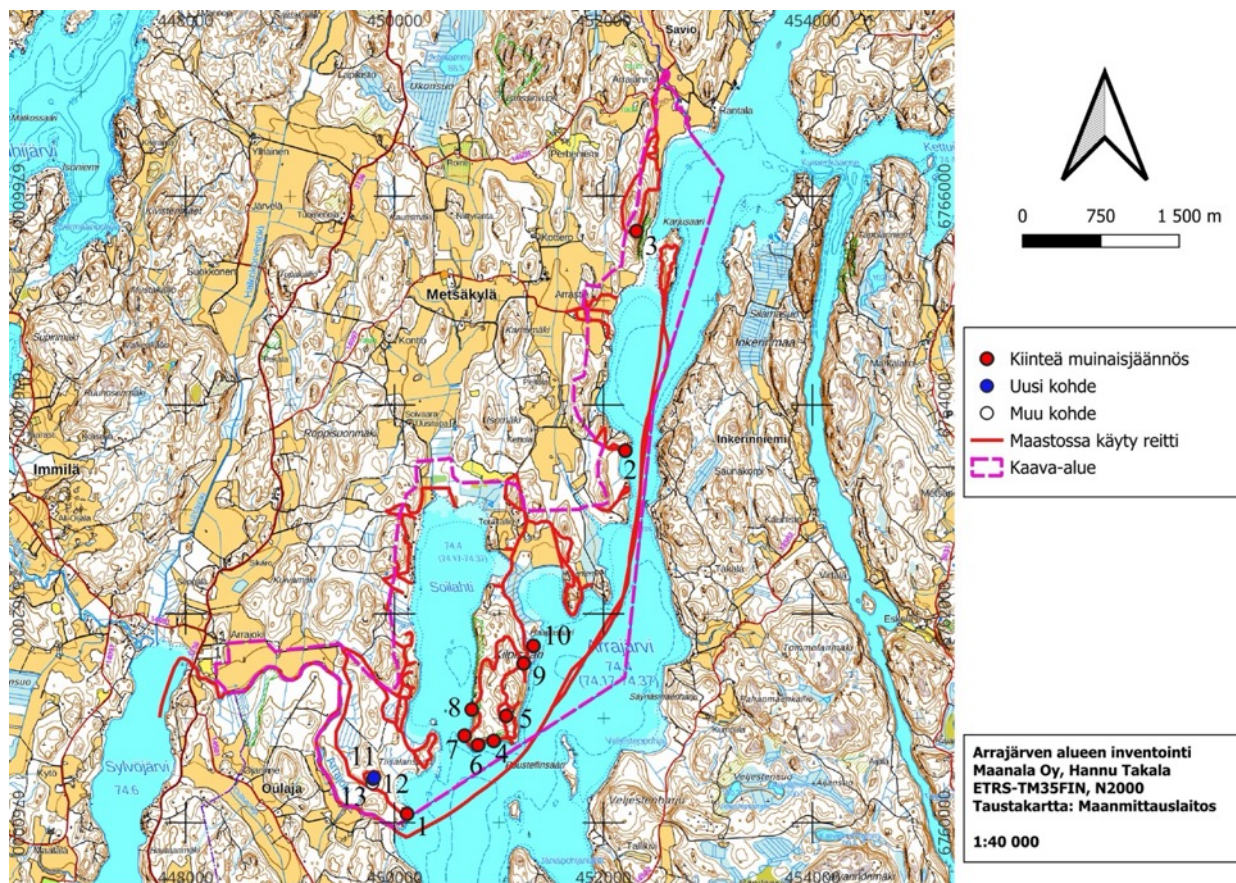

Kuva 1. Tutkimusalueen sijainti kartalla. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Raportin karttakoordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN-järjestelmässä (korkeus N2000). Alkuperäinen arkistoaineisto digitaalisine valokuvineen: Maanala Oy. Raporttikopiot pdf-muodossa: Museoviraston arkisto, alueellinen vastuumuseo ja työn tilaaja.

Kansikuva: Näkymä Lummaspohjan eteläisimmän kärjen päästä kohti itää ja Arrajärveä. Kuva Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 2. Kaava-alue, kuljetut reitit ja arkeologiset kohteet. Numerointi viittaa luvun 3 alanimeroihin. Kartta Onni-Pietari Puttonen Maanala Oy.

1. Tausta ja tutkimustehtävä

Lahden kaupungilla on tekeillä Arrajärven ja Arrajoen rantaosayleiskaava. Lahden kaupunki tilasi kaavoituksen selvityksiin tarvittavan arkeologisen inventoinnin Maanala Oy:ltä 22.5.2025. Arkeologiseen selvitykseen liittyen pidettiin 20.3.2025 neuvottelu tilaajan edustajien ja Maanalan edustajien kesken. Neuvotteluun oli saatu Päijät-Hämeen alueellisen vastuumuseon/Lahden kaupungin museon arkeologi Esko Tikkanen kommentit.

Alueelta tunnetaan ennestään kymmenen muinaisjäännöstä, joista peräti seitsemän Kilpisaaresta. Lahden museo toteutti 1900- ja 2000-lukujen taitteessa oman tutkimushankkeen Kilpisaareessa, minkä yhteydessä Nastolan järvien rannoilta etsittiin erityisesti varhaismetallikautisia kohteita ja osa niistä tutkittiin koekai-vauksin. Hankkeessa löytyneitä kohteita on tutkittu ja tarkastettu useaan otteeseen aivan

viime vuosiin saakka. Kilpisaaren tutkimushankkeen lisäksi kaavoitettavalta alueelta on löytynyt muissa yhteyksissä rajamerkki Araslahdenkalliolla sekä asuinpaikka Kovalahdelta. Aiemmat tutkimukset on esitelty yksityiskoh-taisesti kohdeluettelossa.

Kaavatyötä varten on aikaisemmin tehty maisemaselvitys, jonka tulokset olivat arkeologisen inventoinnin käytettävissä.

2. Menetelmät ja historialliset kartat

Maastotöissä noudatettiin vakiintuneita arkeologisen inventoinnin menetelmiä. Tarkastettavia alueita ja niiden ympäristöä tutkittiin silmävaraisen havainnoinnin ohella kevyellä käsikairalla ja lapiolla. Alueella liikuttiin jalkaisin sekä veneellä, jolla tutkittiin alueen rantoja ja käytiin Karjusaareessa. Havainnot dokumentoitiin digitaalisin valokuvin sekä sanallisesti.

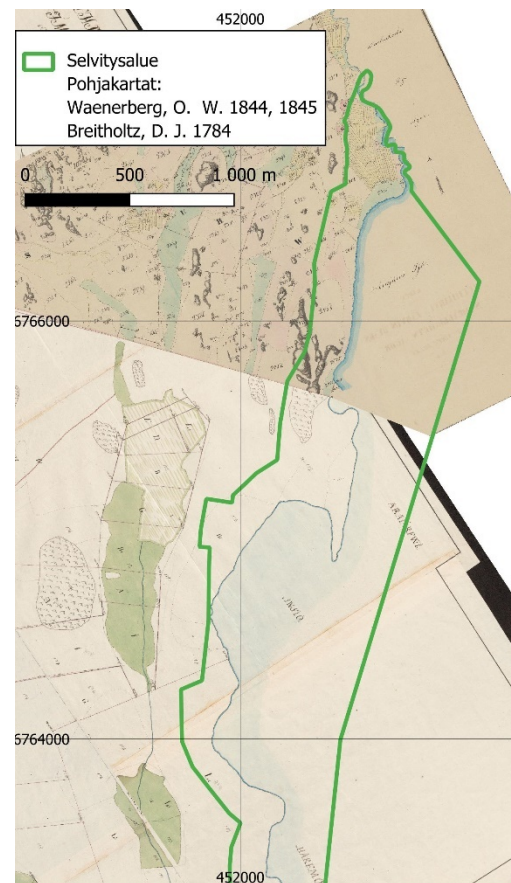
Mittauksiin käytettiin käsi-GPS-paikanninta. Kenttätöön tekivät FT Hannu Takala, FM Sampsa Perälä ja FM Johanna Rahtola 30.5.-17.7.2025 välisenä aikana. FM Siiri Tuomenoja kuvasi aluetta dronella 30.4.2025. Raporttivaiheessa hankkeeseen osallistui myös HuK Onni-Pietari Puttonen.

Ennen maastotöitä tutkittiin vanha karttamateriaali, ilmakuvat (Maanmittauslaitos) ja alueen historiateokset (Mäkelä 1979, Mäkelä 1982, Mäkelä 1991, Eerola 2020). Aluetta tarkasteltiin myös rinnevarjosteiden avulla.

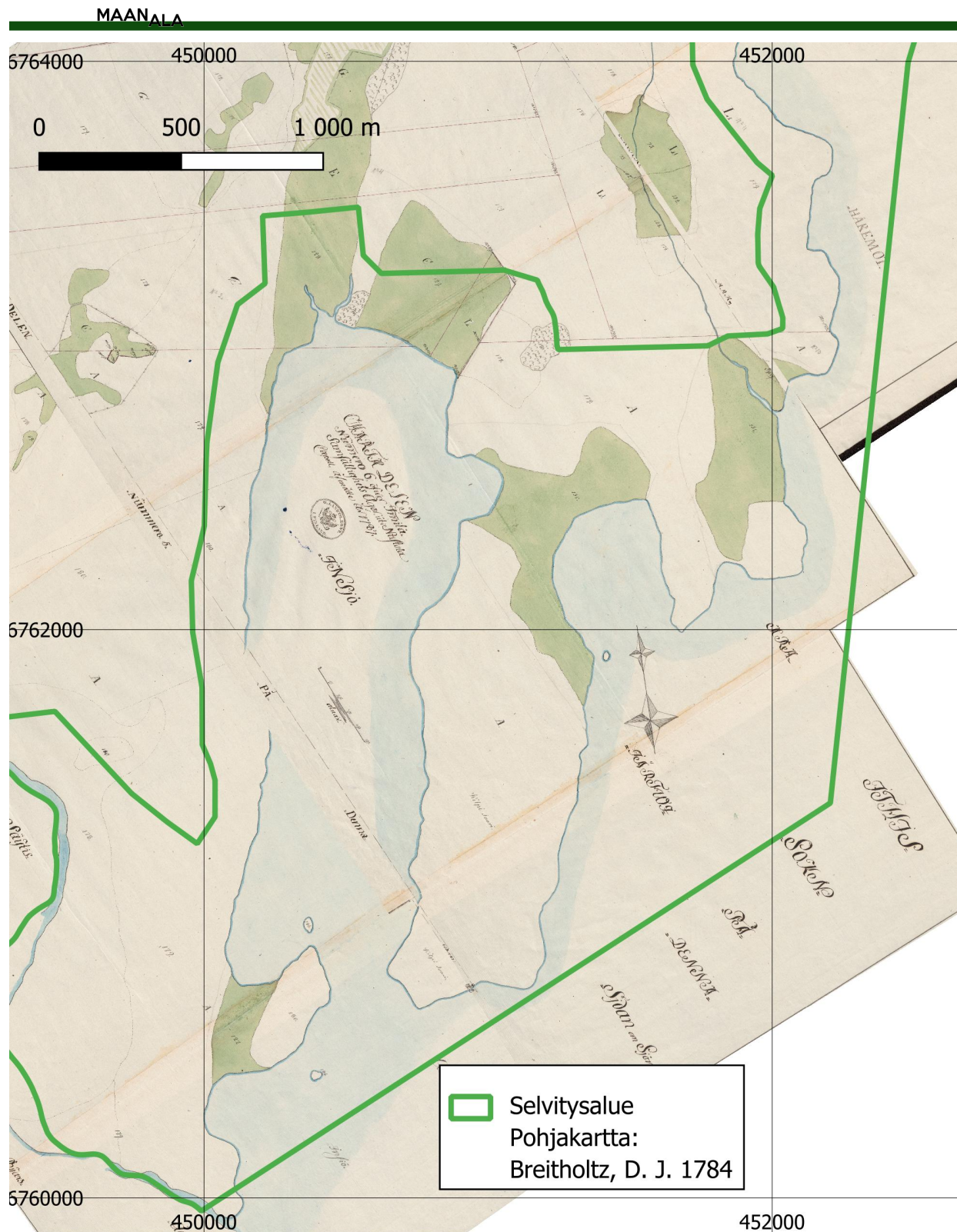
Alue sijoittuu historiallisen Nastolan pitäjän alueelle. Alueen eteläinen osa on historiallista Immilän kylän aluetta. Alueesta asemoitiin vuoden 1784 isojakokartan (Breitholtz, D.J. 1784). Kartan mukaan selvitysalueen eteläosassa Arrajoen varrella sekä alueen pohjoisosassa erottuu viljelypalstoja, mutta asutus on sijainnut selvitysalueen ulkopuolella. Alueen pohjoisosassa on historiallista Ruuhijärven kylän aluetta. Aluetta kuvaavalla isojakokartalla vuodelta 1845 (Waenerberg, O. W. 1845) selvitysalueelle ei ole merkitty asutusta, joskin asutusta on aivan luoteisrajan tuntumassa. Myöskään niin sanotussa Kuninkaankartassa (1776-1805) alueelle ei ole merkitty asutusta. Vuonna 1842 laaditulla pitäjänkartalla (karttalehdet 3111 09 Nastola ja 3111 12 Nastola) alueelle ei ole merkitty rakennuksia, myllyjä tai muuta arkeologisessa mielessä huomioitavaa. Vuoden 1875 Senaatin kartalla (karttalehti XV 35) alueelle on merkitty Repolan tila (ent. Arraste, nyk. Arrastie). Kartalle on merkitty niittyjä Soilahden pohjukassa sekä Arrajoen varrella, mutta ei muuta maankäyttöä (1875 Senaatin kartta XIV, 35).

Kuva 3. Isojakokartta selvitysalueen läntisimmästä osasta Arrajoen varrelta (Breitholtz, D.J. 1784). Kartalle on merkitty myös kaava-alueen ulkopuolelle jääneet muinaisjäännökset.

Kuva 4. Selvitysalueen pohjoisempi osa isojakokartoilla. Kartta: Johanna Rahtola, Maanala Oy.

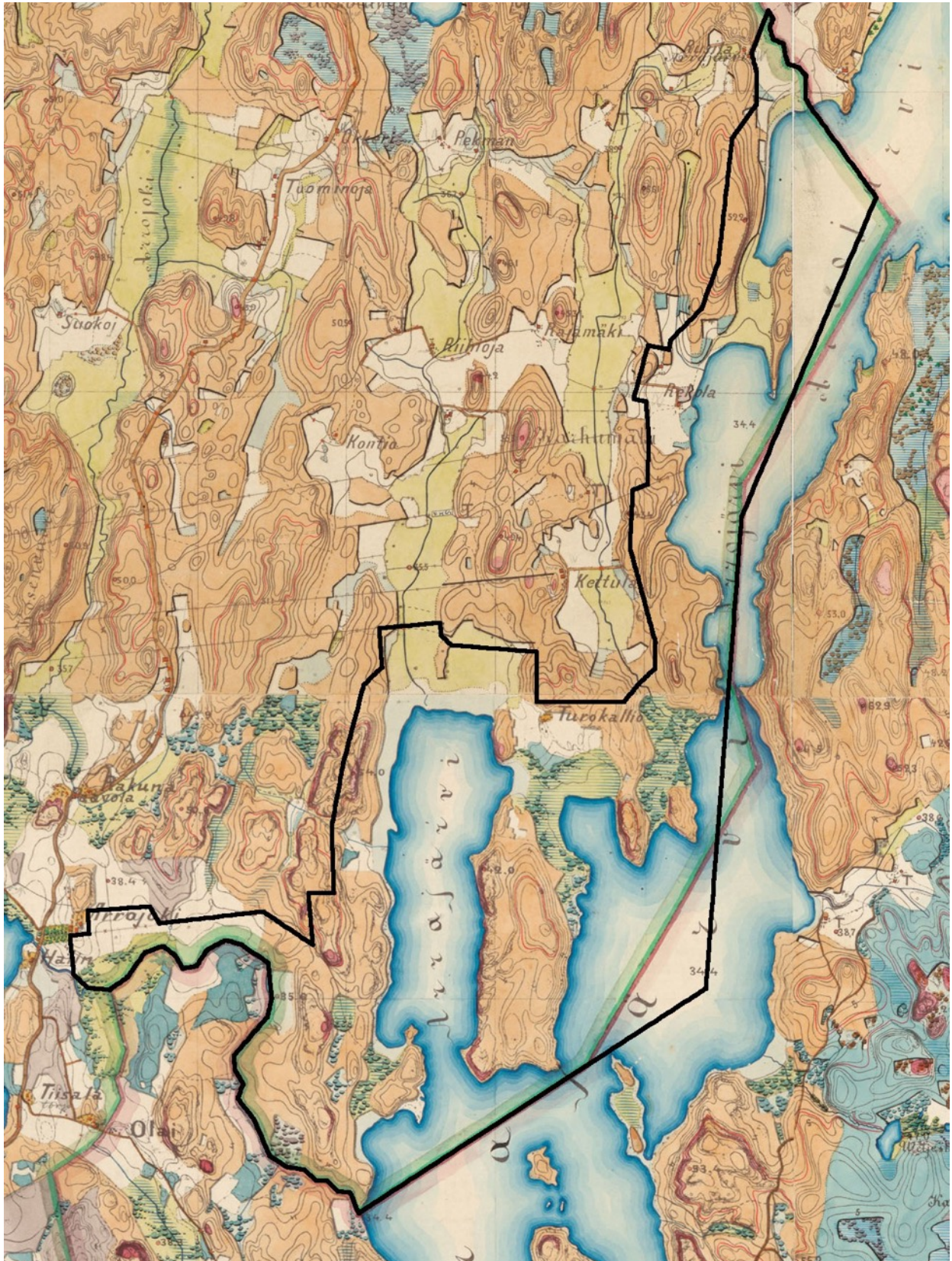
Kuva 5. Selvitysalueen eteläinen osa isojakokartalla. Kartta: Johanna Rahtola, Maanala Oy.

Kuva 6. Selvitysalue asemituna vuoden 1842 pitäjänkarttoille (3111 09 Nastola ja 3111 12 Nastola). Kartan asemointi maisemaselvitys, Lahden kaupunki.

Kuva 7. Selvitysalue asemoituna Senaatin kartalle vuodelta 1975 (Karttalehti XIV 35). Asemointi maisemaselvitys, Lahden kaupunki.

Vuoden 1948 ilmakuvassakin alue on vielä rakentumatonta Arrastien tilaa lukuun ottamatta, jonka mailta erottuu useita rakennuksia. Vasta 1960-luvulle tultaessa ilmakuvissa sekä maastokartoissa erottuu tilakeskusten ja loma-asuntojen vähittäinen lisääntyminen alueella.

Historian lähteistä ja karttamateriaalista voi yhteenvetona todeta, että selvitysalueen asutushistoria on nuorta – vanhin historiallisen ajan asutus on sijainnut juuri kaava-alueen rajojen ulkopuolella. Muutamien tilakeskusten sekä alueen keskivaiheille keskittyneen lomarakentamisen lisäksi selvitysalue on ollut etupäässä metsämaata, josta tiettyjä osia on otettu aikojen kuluessa viljelykäyttöön.

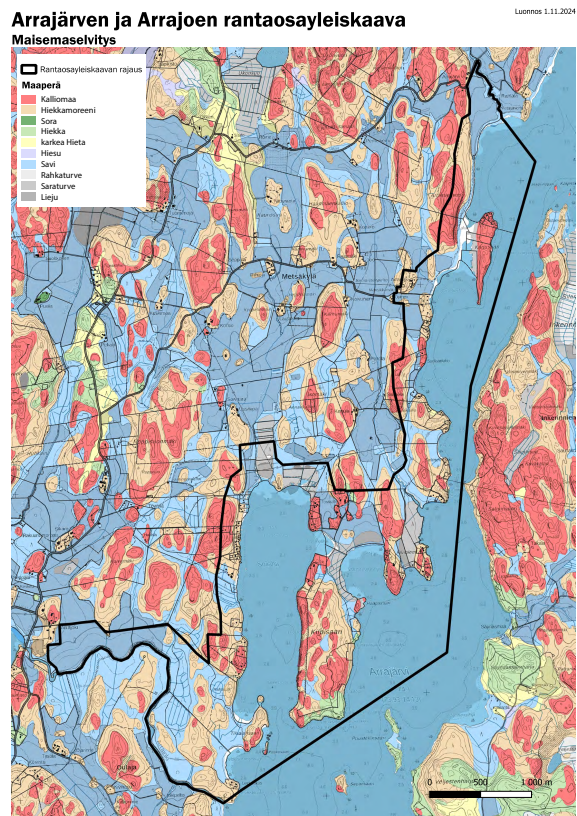
Alueen tunnetut esihistorialliset asuinpaikat Arrajärven länsiosassa (Kilpisaari 1, 3–8) sijoittuvat 79–82 metrin korkeuskäyrille. Sen sijaan järven itärannalla oleva litin Salmenniemen asuinpaikka on 70–80 metrin, Silamaniemen asuinpaikka 76 metrin ja Hakarin asuinpaikka 80 metrin korkeustasolla. Alueen ainoa tunnettu röykkiö (Kilpisaari 2) on vastaavasti 100 metrin korkeustasolla. Esihistoriallisten kohteiden osalta inventointi keskitettiin tämän vuoksi 80 metrin korkeuskäyrän läheisyyteen sekä maastollisesti ja maisemallisesti eri aikaisien röykkiöiden rakentamisen kannalta potentiaalisiksi tulkittuihin paikkoihin korkeusasemasta riippumatta.

3. Inventointi

3.1. Yleiset havainnot

Inventointialue oli hyvin kapea rantavyöhyke Arrajärven itärannalla, minkä lisäksi pienikoinen Karjusaari kuului myös inventointialueeseen.

Selvitysalueen rannat osoittautuivat potentiaalisimpien esihistoriallisten asuinpaikkojen esiintymisen kannalta suureksi osaksi rakennetuiksi. Rakennusten ja tonttien väliin jääneet alueet olivat etupäässä alavaa kosteikkoa tai jyrkkiä ja kallioisia mäkiä. Mäkien rinteillä ja ylimmillä tasanteilla oli poikkeuksellisen runsaasti siirtolohkareita koko selvitysalueella. Kilpisaarta ja Karjusaarta ja yksittäisiä rantakallioita lukuun ottamatta selvitysalueen maaperä oli suurimmaksi osaksi savikkoa – mäkien rinnetet olivat hiekkamoreenia.

Kuva 8. Kaavatyötä varten tehdyn maisemaselvityksen yhteydessä rajattu maaperäkartta, josta näkyy selvitysalueen savisuus sekä sen vastakohtana kallioisuus. Lahden kaupunki.

Kaalmaanpohja, Soilahden pohjukka sekä Lummaspohja olivat hyvin alavia vesijättömaita, joilla ei ollut arkeologista potentiaalia. Koko Soilahden länsiranta kierrettiin inventoinnissa, mutta vesijättömaan ulkopuoliset alueet olivat kokonaan rakennettuja eikä maahan kajoavia tutkimuksia ollut mahdollista tehdä. Silmä-määräisesti havainnoiden alueelta ei paikannettu muinaisjäännöksiä.

Lummaspohjan itäpuolella olevan Kiviniemen läntisempi niemeke oli hyvin kallioinen mäki, joka kierrettiin tarkkaan, mutta röykkiöitä tai muita historiallisen tai esihistoriallisen ajan jäänteitä ei löytynyt. Kiviniemen itäisempi niemeke oli puolestaan kokonaan rakennettu. Näiden pohjoispuolella sijainnut nimetön mäki tutkittiin tuloksetta.

Kilpisaassa järjestettiin Lahden museon toimesta edellä mainittu tieteellinen tutkimushanke 1900- ja 2000-lukujen taitteessa, jolloin saaren rannat inventoitiin tarkasti ja alueelta löytyi yhteensä kahdeksan muinaisjäännöstä, joista yksi on sittemmin todettu tuhoutuneeksi (Kilpisaari 6). Tässä inventoinnissa tarkastettiin kaikki tunnetut kohteet, minkä lisäksi uusia röykkiöitä ja esihistoriallisia asuinpaikkoja etsittiin rantavyöhykkeen yläpuolisilta terassimaisilta muodostumilta erityisesti alueelta, josta ei vielä tunneta muinaisjäännöksiä. Lisäksi alueen rantaaja tutkittiin veneellä. Uusia kohteita ei kuitenkaan kyetty löytämään.

Kovalahden rannat asuinpaikasta etelään vastapäätä litin Salmenniemen kivikautista asuinpaikkaa (muinaisjäännösrekisterin numero 142010009) tarkastettiin tuloksetta. Kovalahden asuinpaikkaa ja sen lähiympäristöä on tutkittu runsaasti jo 1970-luvun alusta lähtien.

Selvitysalueen pohjoisimman osan kapea rantavyöhyke kuljettiin jalan läpi etsien uusia

kohteita tunnetun rajamerkin lisäksi. Lakialuetta voi pitää potentiaalisena röykkiöalueena, mutta uusia kohteita ei löytynyt. Rinne vietti jyrkästi kohti Arrajärven rantaa eikä paikalta kyetty löytämään mitään arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyvää.

Karjusaari on kapea sekametsää kasvava kallioinen saari Arrastienvuoren itäpuolella. Kapea vesijättömaa erottaa saaren mantereesta. Karjusaaren laki kohoaa eteläosastaan kapeana harjumaisena muodostumana muuttuen saaren keskikohdalla hyvin kivikkoiseksi ja kallioiseksi. Itärannalla on hyvin kapea rantavyöhyke, jonka taustalla on jyrkkiä kalliota tai jyrkkiä moreenirinteitä. Länsirannalla vesijättömaa on alavaa maata, kunnes saaren ranta nousee nopeasti ja jyrkästi kallioisena ja kivikkoisena.

Saari kierrettiin inventoinnissa kauttaaltaan pohjoiskärkeä lukuun ottamatta, mikä on loma-asutuksen piha- ja tonttimaata. Esihistorialliselle asutukselle kelvolliset saaren rannat osoittautuivat liian kapeiksi alueiksi järven ja jyrkän rinteiden välissä, jotta niitä olisi voitu asuttaa. Sopivia asutusterasseja erottui vain muutamissa kohdissa saaren länsipuolella, mutta niilläkin maaperä oli erittäin kivikkoista. Saaren keskiosan ja rinteiden yläosien kalliopaljastumat tarkastettiin, mutta röykkiöitä tai muita arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyviä muodostumia ei havaittu.

Karjusaaren lounaispuolella, mantereella olevan vanhan Arrastien tilan ympäristö tutkittiin, mutta asutun tilan pihamaalla ei tehty kajoavia tutkimuksia eikä maan päälle erottuvia kohteita, kuten vanhoja kellarinpaikkoja, kivijalkoja tai muita rakenteita kyetty havaitsemaan.

Kuva 9. Lummaspohjan niityt olivat vesijättömaata eikä arkeologista potentiaalia ollut. Kuva pohjoisesta, Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 10. Lummaspohjan niemen eteläkärjen jyhkeitä kallioita. Kuva, Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 11. Soilahden pohjukka oli vesijättömaata. Kuva etelään, Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 12. Yleiskuvaa Kilpisaaren keskivaiheen metsämaastosta, jossa oli runsaasti siirtolohkareita kuten muuallakin koko selvitysalueella. Kuva, Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 13. Karjusaaren itärantaa veden tasalta kaakon suunnalta kuvattuna. Ranta oli hyvin jyrkkä ja suoraan veteen laskeutuvat kalliot hallitsivat maisemaa. Kuva, Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 14. Selvitysalueen pohjoisosaa kuvattuna pohjois-luoteeseen. Rakennukset sijaitsevat selvitysalueen ulkopuolella, kohdissa, johon on merkitty tonttimaat 1800-luvun isojakokartassa.

3.2. Tunnetut kohteet

3.2.1. Lahti Arramaja

Kiinteä muinaisjäännös

Muinaisjäännösrekisterin kohde 532010029

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: esihistoriallinen, kivikausi - varhaismetallikausi

N 6760083 E 450120

Korkeus: 76 m mpy alin, 79 m mpy ylin

Aikaisemmat löydöt: KM 32187 1-12 asuinpaikkalöytöjä

Aiemmat tutkimukset: Poutiainen 2000 inventointi, Poutiainen & Puttonen 2021 tarkastus

Muinaisjäännösrekisteri: *Kohde sijaitsee Arrajärven länsirannalla olevassa niemessä seurakunnan leirikeskuksen alueella. Löytöjä on kolmesta kohdasta:*

a) keramiikkaa rantaviivasta noin 12 m etäisyydellä olevalta tasanteelta, jossa on leirikeskuksen illanviettopaikka. Maan pinta on kulunut. (Rajattu alue)

b) rautakuonaa pohjoiseen ja järven suuntaan viettävältä rinteeltä, kvartsia ja kuonaa myös polulta. (Löytöpaikka 1)

c) kvartsia mäen lounaispuolen kapealta tasanteelta, sen korkeimman kohdan alapuolelta, ulkokeittiölle vievältä polulta. (Löytöpaikka 2)

Inventointi 2025: Kohteella ei havaittu muutoksia vuoden 2021 tilanteeseen. Asuinpaikka on säilynyt osin luonnontilaisena ja osin kulukselle alttiina, mikä vaikuttaa siihen, että varsinkin rannan tuntumassa olevat osat asuinpaikasta tuhoutuvat vähitellen.

Kuva 15. Arramajan asuinpaikan luonnontilaista rinnettä. Kuva: Sampsa Perälä, Maanala Oy.

Kuva 16. Arramajan asuinpaikan kulunutta rantaa. Kuva: Sampsa Perälä, Maanala Oy.

3.2.2. Lahti Kovalahdi

Kiinteä muinaisjäännös

Muinaisjäännösrekisterin kohde 532010003

Tyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: varhaismetallikausi

Koordinaatit: N 6763562 E 452209

Korkeus: 76 m mpy alin, 80 m mpy ylin

Aiemmat löydöt: asuinpaikkalöytöjä; 19194 1-3, 26226 1-3, 26605 1-164

Aiemmat tutkimukset: Sarvas 1973 tarkastus, Vanhatalo 1991 koekaivaus, Raike 1990 tarkastus, Keskitalo 1971 inventointi, Takala & Aartolahti 2006 tarkastus, Poutiainen & Puttonen 2021 tarkastus

Muinaisjäännösrekisteri: *Asuinpaikka sijaitsee Arrajärven jyrkkärinteisellä pohjoisrannalla, Kovalanlahden pohjoisreunalla. Mäkien ja kallioiden välillä on savisia peltoja, joista on tehty löytöjä. Vuoden 1991 koekaivauksen jälkeen paikalle on rakennettu kesäasuntoja.*

Löytöjä on lueteltu myös paikannimellä Ketutula. Vuoden 2021 tarkastuksessa todettiin, että asuinpaikka-alue oli koskematon, hoidettu piha-alueen metsäsaareke. Aluerajauksen laajuus noin 25 x 17 m.

Inventointi 2025: Muinaisjäännösrekisteriin merkitty kohderajaus perustuu paikalla 2021 tehtyyn tarkastukseen (Poutiainen & Puttonen). Vuoden 2021 tilanteeseen verrattuna paikalla ei ole havaittavissa muutoksia.

Kuva 17. Yleiskuvaa Kovalahden asuinpaikalta. Kuva: Sampsa Perälä, Maanala Oy.

3.2.3. Lahti Araslahdenkallio

Kiinteä muinaisjäänös

Muinaisjäänösrekisterin kohde 1000042620

Tyyppi: Kivirakenteet, rajamerkit

Ajoitus: historiallinen

Koordinaatit: N 6763562 E 452209

Korkeus: 125 m mpy

Aiemmat löydöt: -

Aiemmat tutkimukset: Poutiainen & Puttonen 2021 tarkastus

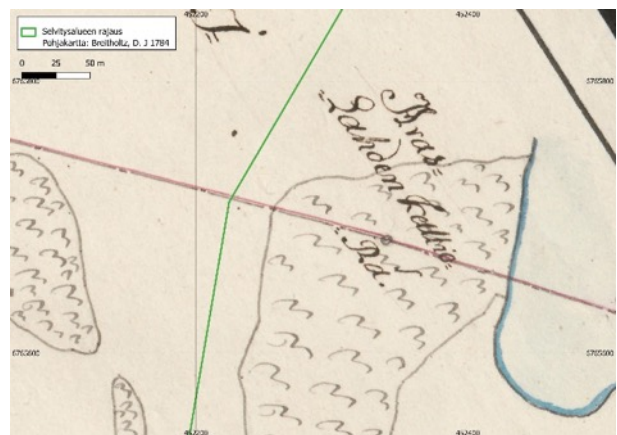
Muinaisjäänösrekisteri: *Paikalla oleva rajamerkki on neliömäinen, huolellisesti kalliolle laadottu kivilatomus. Laajuus 2,3 x 2,1 m, ylin korkeus alarinteen puolella metrin verran. Enimmillään 5 kivistä. Pystykiven korkeus 40 cm.*

Rajapaikka on mainittu v. 1539 (Aras Lachden Kallio) ja myöhemmin vuosisatoina useita kertoja. Rajapaikka sijaitsee Metsäkylässä Arrajärven länsirannan kalliolla vastapäätä Karjusaarta (v. 1964 peruskartalla on määllä nimi Arrastenvuori, nykykartalla Arrastienvuori). Kivilatomus on Nastolan pitäjän (nyk. osa Lahden kaupunkia) Immilän ja Ruuhijärven kylien välillä rajalla.

Rajapaikka on merkitty v. 1784 isojakokartalle nimellä Araslahdenkallio rå. Raja on myös 1800-luvun puolivälin pitäjänkartalla (3111 12 Nastola) ja vanhoilla peruskartoilla (3111 12 Arrajärvi). Immilästä on varhaisin maininta v. 1484, Ruuhijärvestä v. 1477.

Kohde sijaitsee Arrajärven rannasta noin 140 m etäisyydellä, 13 km Nastolan kirkosta koilliseen.

Inventointi 2025: Rajamerkki on hyvin säilynyt ja vuoden 2021 kuvaus muinaisjäänösrekisterissä vastaa nykytilannetta.

Kuva 18. Raja merkittynä vuoden 1784 isojakokartalle. Kartta: Johanna Rahtola, Maanala Oy.

Kuva 19. Araslahdenkallion rajamerkki. Kuva: Sampsa Perälä, Maanala Oy.

3.2.4. Kilpisaari 1

Kiinteä muinaisjäänös

Muinaisjäänösrekisterin kohde 532010021

Tyyppi: Asuinpaikka

Ajoitus: Kivikautinen

Koordinaatit: N 6760783 E 450950

Korkeus: 80 m mpy

Aiemmat löydöt: keramiikkaa

Aiemmat tutkimukset: Poutiainen tarkastus 1999, Poutiainen koekaivaus 2000, Takala tarkastus 2019, Bilund tarkastus 2021.

Muinaisjäänösrekisteri: *Asuinpaikka sijaitsee litin ja Nastolan rajasta noin 200 m pohjoiseen, Arrajärven Kilpisaaren eteläpään keskimmäisen niemen kärjessä. Pienellä, selvällä terasilla, hienossa hiekka- ja hietamaassa on laakea painanne, johon tehdystä koekuopasta löydettiin vuonna 1999 saviastianpaloja, kvartsi-kaavin ja -iskoksia sekä palanutta luuta.*

Vuoden 2000 koekaivauksessa löytyi pieneltä alalta myös runsaasti palanutta luuta, saviastianpaloja (hieman vanhempaa varhaiskampa-keramiikkaa, pääosa Sarsan keramiikkaa), kvartsia (mm. poikkiteräinen nuolenkärki), hiukan piitä ja kivilajiesineiden katkelmia. Kulttuurikerros paikalla on 60–80 cm paksu. Paikalta löytyi myös metallinkäsittelyssä käytetty laatikkouuni, joka ajoittuneen varhaismetallikaudelle. Lisäksi löytyi muita tulisijoja ja kiveystä. Löytöjen ja stratigrafian perusteella paikalla erottuu vanhempi mesoliittisen ja neoliittisen kivikauden taitteeseen, ja nuorempi varhaismetallikaudelle ajoittuva asutusvaihe.

Inventointi 2025: Kohde on hyvin säilynyt luonnontilaisena Arrajärven rantamaastossa. Paikalla on selvästi erottuva asuinpaikkaterassi. Ei muutoksia edellisiin tarkastuksiin.

Kuva 20. Kilpisaari 1 asuinpaikka Arrajärven rantaterassilla. Kuva koillisesta, Hannu Takala, Maanala Oy.

3.2.5. Kilpisaari 2

Kiinteä muinaisjäännös

Muinaisjäännösrekisterin kohde 532010022

Tyyppi: Työ- ja valmistuspaikka

Ajoitus: rautakautinen – historiallinen

Koordinaatit: N 6761023 E 451070

Korkeus: 100 m mpy

Aiemmat löydöt: palanutta luuta

Aiemmat tutkimukset: Poutiainen tarkastus 1999, Saipio kaivaus 2013

Muinaisjäännösrekisteri: Röykkiö sijaitsee Ar-räjärvän Kilpisaaren kaakkoisosassa, litin ja Nastolan rajalta noin 400 m pohjoiseen. Kiviröykkiö on kalliolla hiukan ympäristöään korkeammalla, sen lähistöllä on muutamia suurehkoja maakiviä. Kallio on sammalen ja varvuston peitossa.

Kohde tarkastettiin vuonna 1999 yleisöilmoituksen perusteella. Tarkastuksen perusteella röykkiö arvioitiin varhaismetallikautiseksi lapinraunioksi. Kalliolle kasatun röykkiön koko on noin 3 x 4,9 x 0,7 m, ja se on kasattu kallio-pohjalle. Se on muodoltaan soikeahko, mutta säännöllinen.

Röykkiö tutkittiin kaivauksessa vuonna 2013. Sen todettiin olevan tulisijan jäännös. Löytöinä saatiin palanutta luuta, todennäköisesti siasta. Nokimaakerroksesta saatiin talteen myös hiil-tyneitä viljanjyviä. Neljästä viljanjyvistä saatiin radiohiiliajoitus Hela-3404: 195±47 BP, syvemmältä nokimaakerroksesta löytyneistä hiil-tyneistä männyn käpysuomuista saatiin radiohiiliajoitukset Hela-3405: 881±40 BP ja Hela-3406: 395±40 BP. Ajoitusten ja kaivaushavaintojen perusteella röykkiö on ollut toistuvassa käytössä myöhäiseltä rautakaudelta ainakin 1600-luvulle saakka. Viimeisessä käyttövaiheessa se on selvästikin toiminut riihen kiu-kaana kaskialueella. Kaivauksen jälkeen röykkiö entistettiin.

Inventointi 2025: Kyseessä on kokonaan vuonna 2013 tutkittu ja tutkimusten jälkeen ennallistettu röykkiö. Röykkiö erottuu sam-maloituneena pienen kallioalueen pohjois-päässä.

Ehdotetaan kohteen statuksen muuttamista poistetuksi kiinteäksi muinaisjäännökseksi.

Kuva 21. Tutkittu ja ennallistettu röykkiö Kilpisaari 2 idästä. Kuva Hannu Takala, Maanala Oy.

3.2.6. Kilpisaari 3

Kiinteä muinaisjäännös

Muinaisjäännösrekisterin kohde 532010023

Tyyppi: asuinpaikka

Ajoitus: esihistoriallinen

Koordinaatit: N 6760743 E 450800

Korkeus: 83 m mpy

Aiemmat löydöt: kvartsia, kivilaji-iskoksia, palanutta savea.

Aiemmat tutkimukset: Poutiainen inventointi 2000

Muinaisjäännösrekisteri: *Asuinpaikka sijaitsee Arrajärven Kilpisaaren etelärannalla, loivalla*

kaakkoon viettävällä tasanteella, 85 m:n korkeuskäyrän vaiheilla. Pienialaisen asuinpaikan maasto on metsää ja maaperä moreenia. Löydöt on tehty koekuopista vain noin 5 x 6 m suoruiselta alueelta, eikä asuinpaikan koko laajuutta ole selvitetty. Löydöt ovat kvartsia (mm. nuolenkärki), kivilaji-iskoksia ja palanutta savea.

Inventointi 2025: Asuinpaikka sijaitsee aikaisempien tutkimusten perusteella terassimaisen muodostuman eteläreunassa. Aluetta tutkitaan puunjuurakoista sekä avoimista maastokohdista. Asuinpaikka rajataan topografian perusteella noin 20 x 30 metrin kokoiseksi alueeksi terassin eteläkärjen tuntumaan.

Kuva 22. Kilpisaari 3 asuinpaikka lounaasta. Kuva Hannu Takala, Maanala Oy.

3.2.7. Kilpisaari 4

Kiinteä muinaisjäännös

Muinaisjäännösrekisterin kohde 532010024

Tyyppi: asuinpaikka

Ajoitus: esihistoriallinen

Koordinaatit: N 6760833 E 450670

Korkeus: 82 m mpy

Aiemmat löydöt: kvartsia

Aiemmat tutkimukset: Poutiainen inventointi 2000, Poutiainen & Puttonen tarkastus 2021

Muinaisjäännösrekisteri: *Asuinpaikka sijaitsee Arrajärven Kilpisaaren läntisimmässä niemenkärjessä. Rannan tuntumassa olevan*

hiekkamuodostuman yläpuolella on kaksi loivasti länteen viettävää tasannetta, joille tehdyistä koekuopista löydettiin kvartsiesineen teelmiä, kvartsiydin ja -iskoksia. Vuoden 2021 tarkastuksessa alueen rajat varmistettiin koekuopituksella.

Inventointi 2025: Kilpisaaren läntisimmässä niemekkeessä erottuu hiekkainen rantavyöhyke ja sen itäpuolella rinne, jossa tasanteita ja minne asuinpaikka on vuoden 2021 tutkimuksissa rajattu. Kohde on säilynyt eikä muutoksia edellisen tutkimuksen tilanteeseen ole paikalla havaittavissa, vaikka alue on virkistyskäytössä.

Kuva 23. Kilpisaari 4 länteen viettävän rinteiden päällä. Kuva etelästä, Hannu Takala Maanala Oy.

3.2.8. Kilpisaari 5

Kiinteä muinaisjäännös

Muinaisjäännösrekisterin kohde 532010025

Tyyppi: asuinpaikka

Ajoitus: esihistoriallinen

Koordinaatit: N 6761083 E 450740

Korkeus: 79 m mpy

Aiemmat löydöt: kvartsia

Aiemmat tutkimukset: Poutiainen inventointi 2000

Muinaisjäännösrekisteri: *Asuinpaikka sijaitsee Arrajärven Kilpisaaren länsirannalla,*

*kalliojyrkänteen kaakkoispuolella olevalla tasan-
santeella 80 m:n korkeuskäyrän vaiheilla ja
noin 20 m rannasta. Löydöt ovat peräisin met-
sästä koekuopista ja lapionpistoista. Kohde on
pienialainen ja vähälöytöinen.*

Kuvaus 2025: Jyrkkäreunaisen kohti länttä
avautuvan terassin reunalla oleva asuinpaikka
on luonnontilassa. Kohde rajataan topografian
ja aikaisempien tutkimusten tulosten perus-
teella 25 x 40 metrin kokoiseksi siten, että se
rajautuu lännessä asuinpaikkaterassin reu-
naan, etelässä suureen maakiveen, idässä ja
pohjoisessa terassin loiviin reunoihin.

Kuva 24. Kilpisaari 5 koillisesta kuvattuna rantamuodostuman länsireunan tuntumassa. Kuva Hannu Takala, Maanala Oy.

3.2.9. Kilpisaari 7

Kiinteä muinaisjäänös

Muinaisjäänösrekisterin kohde 532010027

Tyyppi: asuinpaikka

Ajoitus: esihistoriallinen

Koordinaatit: N 676524 E 451236

Korkeus: 79 m mpy

Aiemmat löydöt: kvartsia, keramiikkaa, palanutta luuta

Aiemmat tutkimukset: Poutiainen inventointi 2000, Poutiainen & Puttonen tarkastus 2021

Muinaisjäänösrekisteri: *Asuinpaikka sijaitsee Arrajärven Kilpisaaren itärannalla, saaren eteläkärkeen vievältä tieltä noin 30 m etelään. Paikalla on kaksi löytökohtaa, joista a) on*

rehevässä metsässä kivisellä rantavyöhykkeellä oleva tasanne. Sen kohdalla ei kuitenkaan ole kiviä näkyvissä. Koekuopista, joista on rantaan matkaa 48 - 53 m, löydettiin kvartsia. Toinen löytökohta b) sijaitsee edellisestä paikasta noin 65 m pohjoiseen. Samalta tasanteelta löytyi kahden suuren siirtolohkareen viereen tehdystä koekuopasta kvartsia ja tekstiilikeramiikkaa. Vuoden 2021 tarkastuksessa alueen laajuus varmistettiin koekuopittamalla.

Inventointi 2025: Kohde on viimeksi tarkastettu ja samalla rajattu koekuopittamalla vuonna 2021. Asuinpaikka on säilynyt eikä muutoksia edelliseen tarkastukseen nähden ole havaittavissa.

Kuva 25. Kohde Kilpisaari 7 sijaitsee Kilpisaaren eteläkärkeen vievän hiekkatien molemmin puolin saaren keskivaiheilla. Kuva lännestä, Hannu Takala, Maanala Oy.

3.2.10. Kilpisaari 8

Kiinteä muinaisjäännös

Muinaisjäännösrekisterin kohde 532010028

Tyyppi: asuinpaikka

Ajoitus: esihistoriallinen

Koordinaatit: N 6764530 E 451480

Korkeus: 79 m mpy

Aiemmat löydöt: kvartsia

Aiemmat tutkimukset: Poutiainen inventointi
2000, Poutiainen & Puttonen tarkastus 2021

Muinaisjäännösrekisteri: *Asuinpaikka sijaitsee Arrajärven Kilpisaaren itärannalla, pienen Haapasaaren eteläpuolella ja soratien itäpuolella.*

Tasaiselta metsäiseltä maastokohdalta, noin 20 m rannasta, löydettiin kvartsi-iskoksia kahdesta koekuopasta. Vuoden 2021 tarkastuksessa kohde rajattiin koekuoppien avulla.

Kuvaus 2025: Kohde on rajattu vuonna 2021 ja asuinpaikka on erotettavissa tasaisessa ja osin kosteikkoisessa maastossa aivan Arrajärven rannan tuntumassa. Kohde on luonnontilainen eikä muutoksia vuoden 2021 tilanteeseen nähden ole havaittavissa.

Kuva 26. Kohde Kilpisaari 8 Kilpisaaren länsirannalla. Kuva luoteesta, Hannu Takala, Maanala Oy.

3.3. Uudet kohteet

3.3.1. Arramaja 2

Uusi kohde

Tyyppi: röykkiö

Ajoitus: historiallinen

Ehdotettu status: kiinteä muinaisjäännös

Koordinaatit: N 6760430 E 449804

Korkeus: 100 m mpy

Kuvaus: Arramajan leirikeskuksesta noin 450 luoteeseen olevan korkean mäen laella, pohjoisen puolella, oleva matala, luonnonkivistä kasattu röykkiö. Kooltaan noin 2,5 x 1 x 0,3 metrin kokoinen röykkiö on kasattu itä-länsisuuntaisesti. Röykkiö on vahvan sammaleen peittämä ja pohjoisosastaan osittain tuhoutunut/sortunut.

Röykkiön voi tyypitellä historiallisen ajan kaskiröykkiöksi.

27. Arramaja 2-niminen matala röykkiö luoteesta.
Kuva Hannu Takala, Maanala Oy.

3.3.2. Arramaja 3

Uusi kohde

Tyyppi: röykkiö

Ajoitus: historiallinen

Ehdotettu status: kiinteä muinaisjäännös

Koordinaatit: N 6760416 E 449794

Korkeus: 100 m mpy

Kuvaus: Terävsärmäisistä luonnonkivistä kasattu soikeahko röykkiö mäen laella, sen

pohjoispuolella. Röykkiön koko on noin 1,5 x 1 metriä ja korkeus 40–50 cm. Röykkiö on kasattu rikkoontuneen, kookkaan kiven ympärille.

Röykkiön voi tyypitellä historiallisen ajan kasikiröykkiöksi.

Kuva 28. Arramaja 3-niminen matala röykkiö luoteesta. Kuva Hannu Takala, Maanala Oy.

3.3.3. Arramaja 4

Tyyppi: maalaus

Ajoitus: historiallinen/moderni

Ehdotettu status: muu kohde

N 6760381 E 449789

Korkeus: 95 m mpy

Kuvaus: Kalliopaljastuman päällä olevan korkean siirtolohkareen etelään aukeavaan lähes pystysuoraan seinämään punavärillä tehty kuvio. Paikalla on useampi vuosi sitten tehty päätähtäkuu, jolloin kivi on näkynyt suoraan leirikeskukselle vievälle tielle.

Kyseessä on moderni maalaus, jota on epäilty muun muassa leirikeskuksen vierailijoiden tekemäksi. Väriaine rapautuu kiven pinnasta ja samalla se on rikkonut kiven kiderakennetta. Maalauksen korkeus on 60 cm ja leveys 50 cm. Maalaus sijaitsee noin 130 cm korkeudella.

Kuva 29. Lähikuva maalauksesta. Kuva Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 30. Maalaus siirtolohkareen etelään aukeavassa syrjässä. Kuva Hannu Takala, Maanala Oy.

4. Yhteenveto

Lahden Arrajärven ja Arrajoen kaava-alueen arkeologinen inventointi tehtiin kevään ja kesän 2025 aikana. Alueen tunnetut kohteet tarkastettiin, minkä lisäksi vanhojen karttojen asemointien sekä arkistotutkimuksen ja aiempien arkeologisten tutkimusten tietojen perusteella potentiaalisiksi todetuilta paikoilta etsittiin uusia muinaisjäännöksiä

Kaava-alueelta löytyi kaksi uutta historiallisen ajan röykkiötä ja kaksi aiemmin tunnettua kohdetta rajattiin uudelleen. Yhden kokonaan tutkitun kohteen suojelustatuksen muuttamista ehdotetaan poistettavaksi muinaisjäännökseksi.

Yksi inventoinnin kestäessä tietoon tullut yleisöilmoitus käytiin myös tarkistamassa, mutta

kohde todettiin moderniksi ja arkeologiseen kulttuuriperintöön kuulumattomaksi kohteeksi.

Lahdessa 11.8.2025

Hannu Takala
arkeologi, FT

Sampsa Perälä
arkeologi, FM

Johanna Rahtola
arkeologi, FM

Maanala Oy

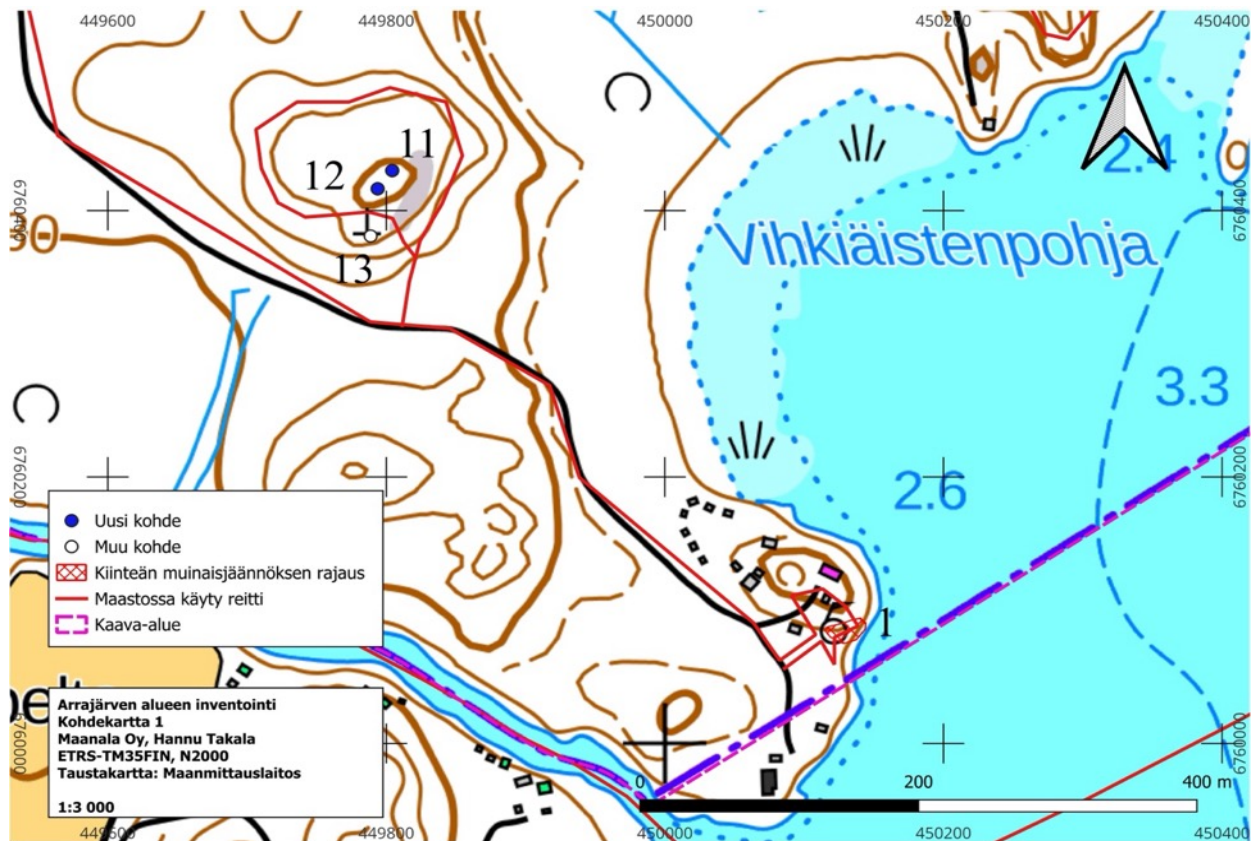
Kartat:

Waenerberg, O. W. 1844, 1845. *Karta öfver Ruuhijärvi och Järwis Byars Samfällighets ägor, belägne i Nastola Kapell af Hollola Socken, Öfre Hollola Härad och Tavastehus Län*. Maanmit-taushallituksen uudistusarkisto. Kansallisar-kisto.

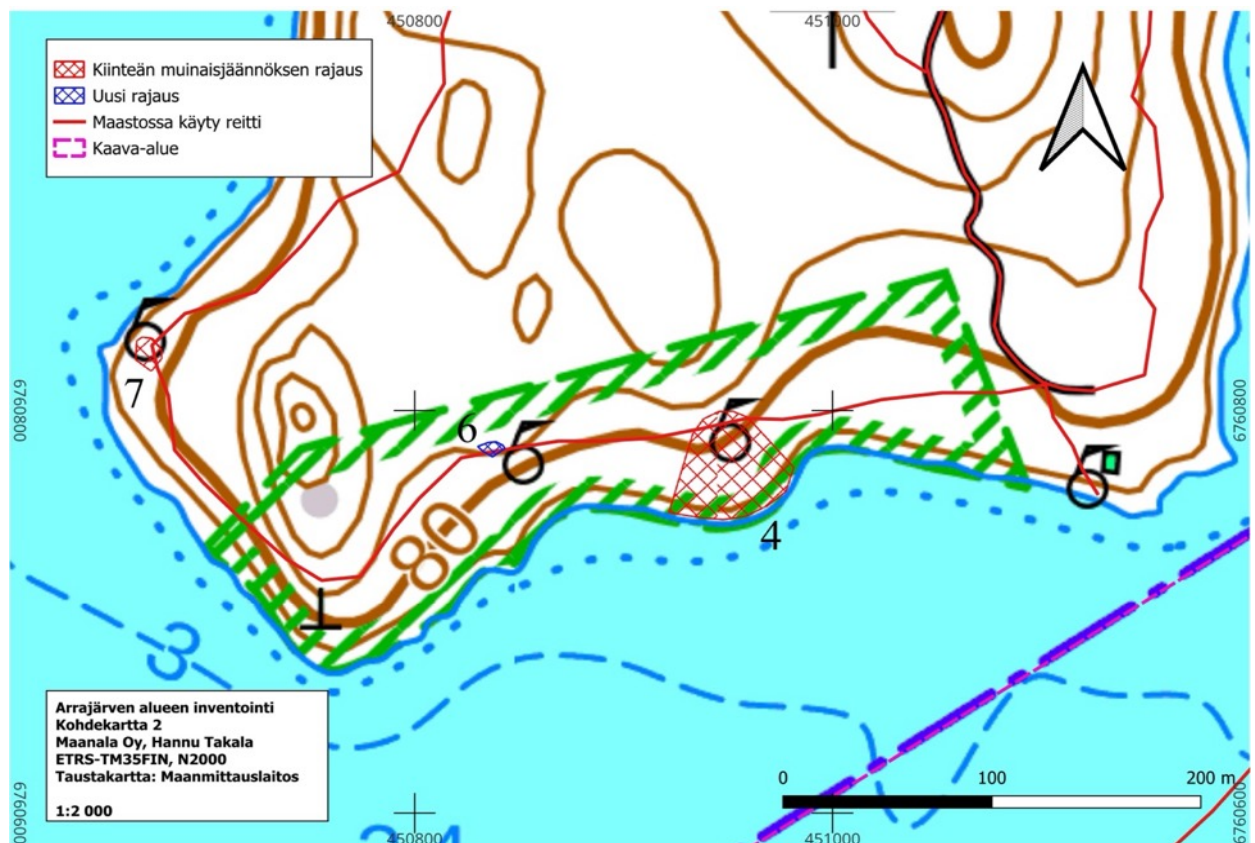
Mäkelä, Anneli 1991. *Nastolan historia 3*. Nastolan kunta.

Liite 1. Kohdekartat

Muinaisjäännöskohteiden Arramaja (Nro 1 kartalla), Arramaja 2 (Nro 11) ja Arramaja 3 (Nro 12) sekä niin sanotun muun kohteen Arramaja 4 (Nro 13) sijainnit. Kartta Onni-Pietari Puttonen, Maanala Oy.

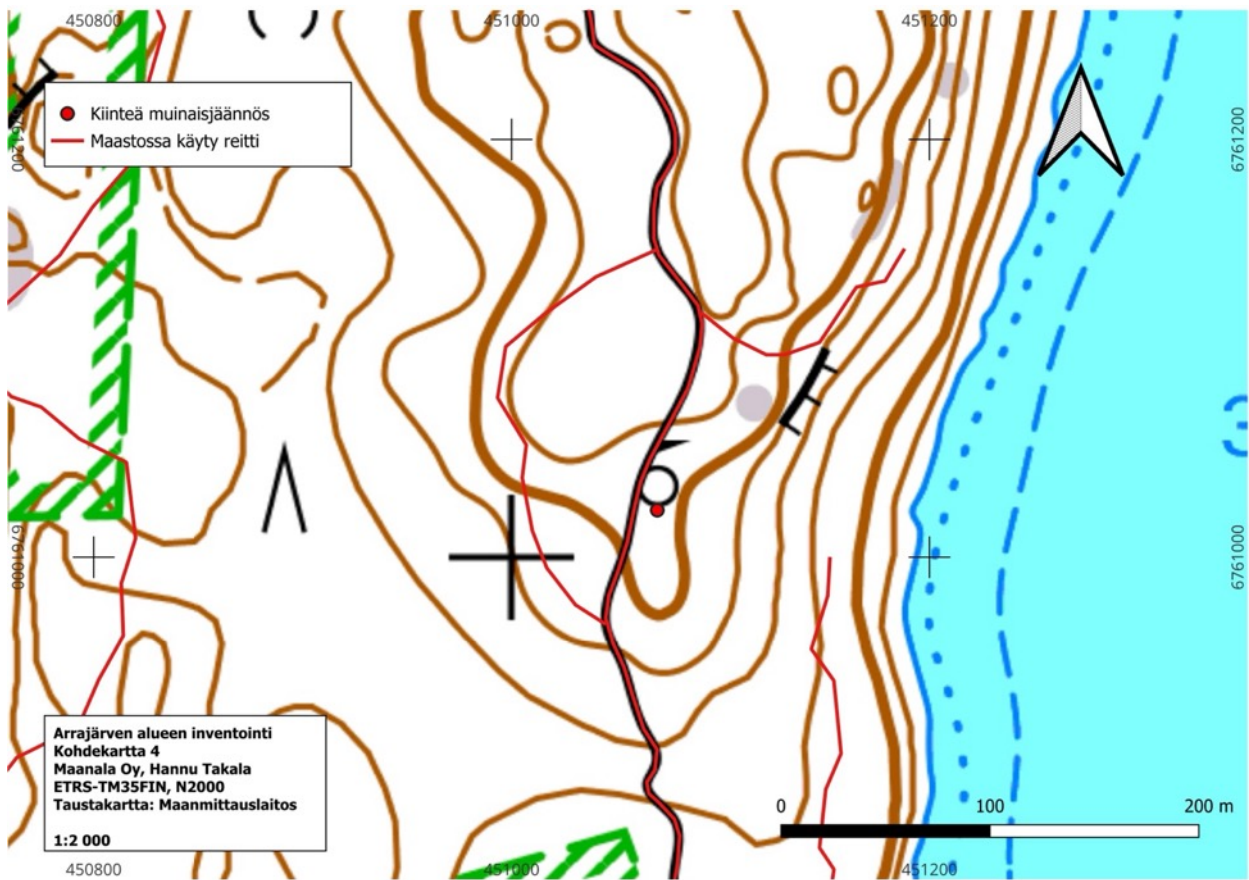

Muinaisjäännöskohteiden Kilpisaari 1 (Nro 4 kartalla), Kilpisaari 2 (Nro 6) ja Kilpisaari 3 (Nro 6) sijainnit kartalla. Kartta Onni-Pietari Puttonen, Maanala Oy.

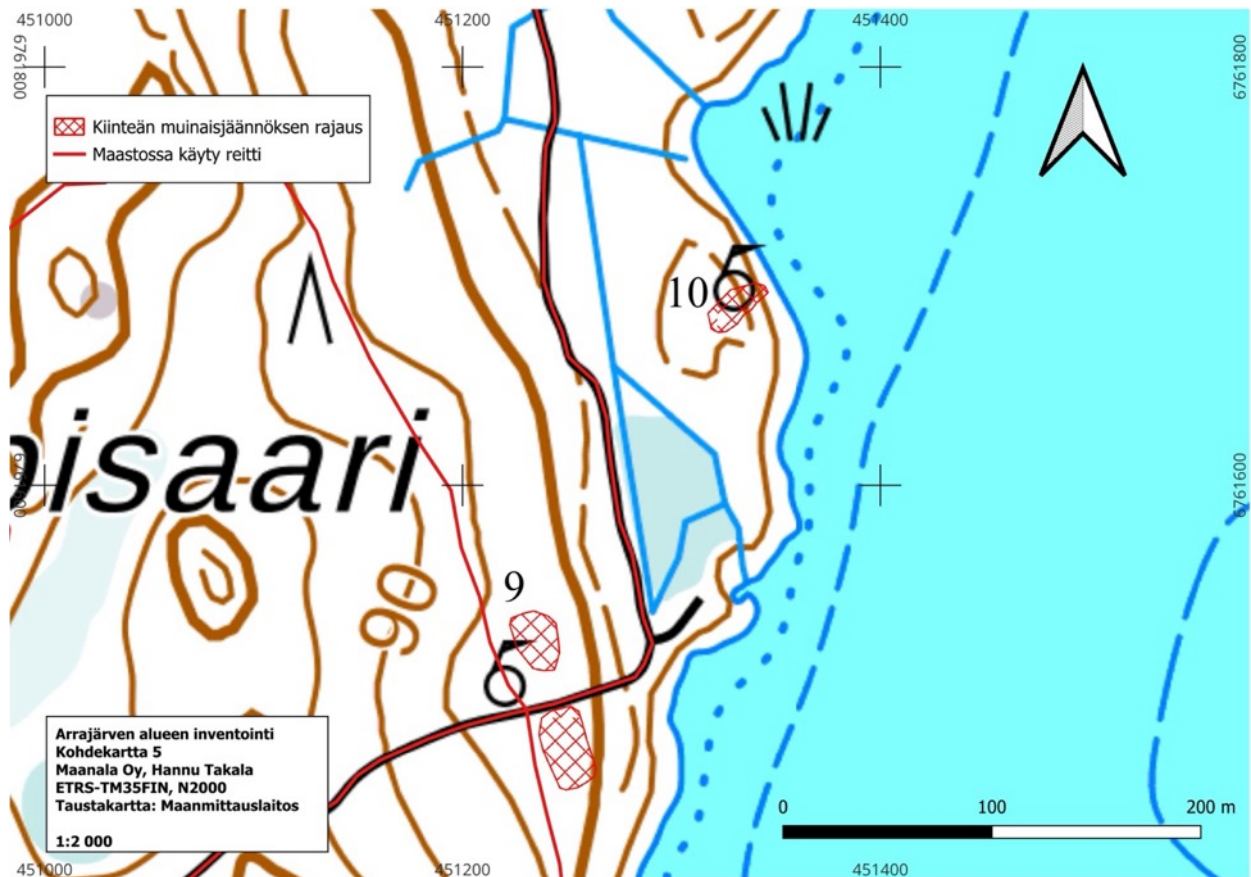

Muinaisjäänköhteiden Kilpisaari 5 sijainti kartalla. Kartta Onni-Pietari Puttonen, Maanala Oy.

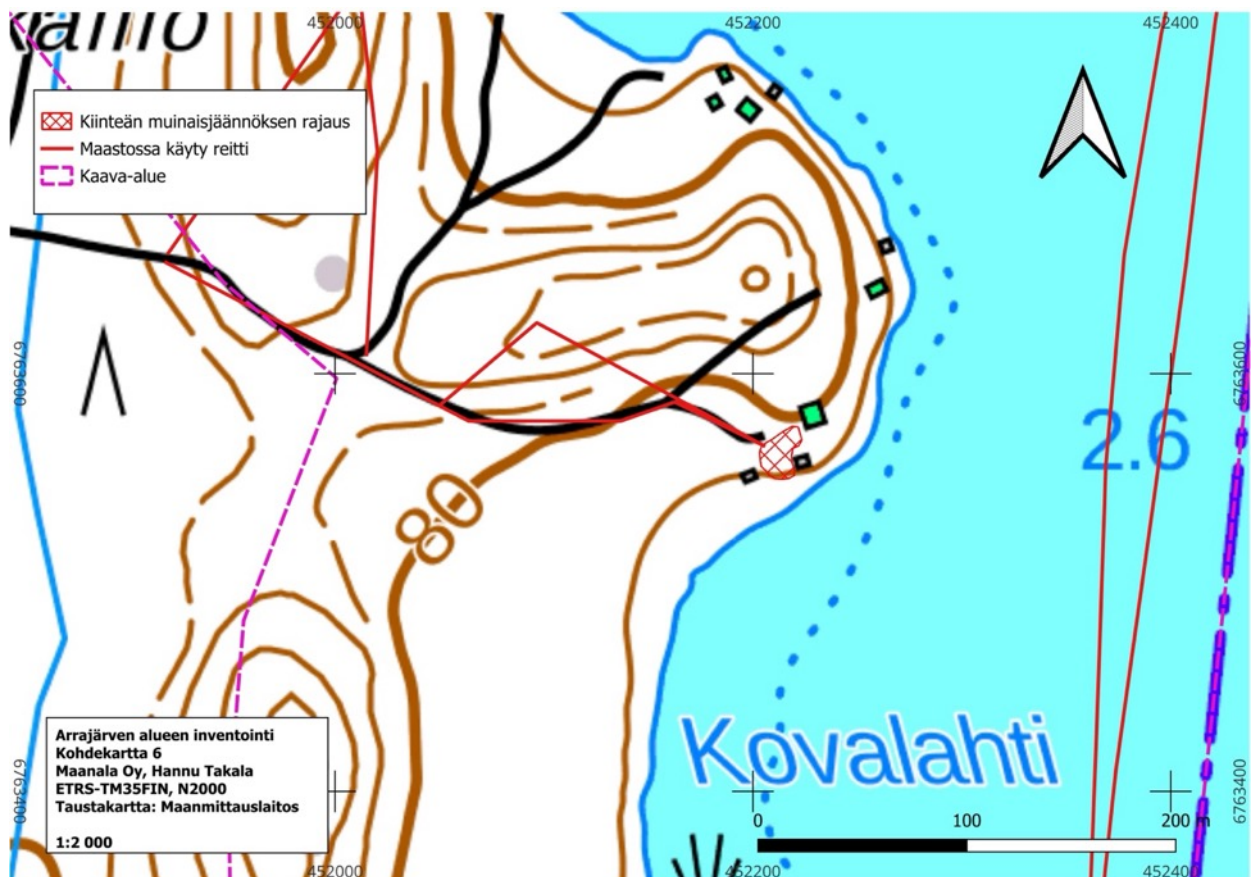

Muinaisjäänköhteiden Kilpisaari 2 sijainti kartalla (ehdotetaan poistettavaksi muinaisjäänköhteeksi). Kartta Onni-Pietari Puttonen, Maanala Oy.

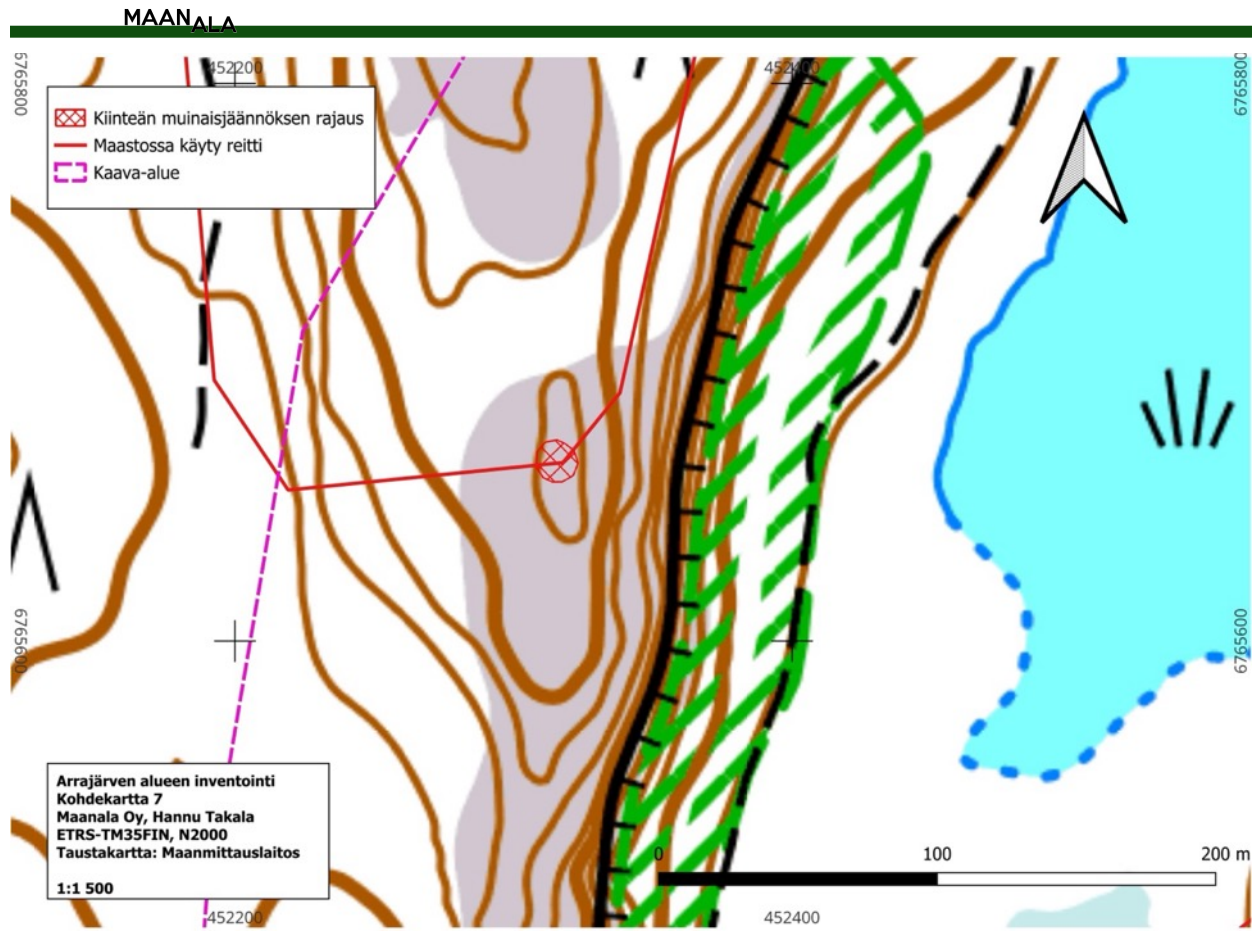

Muinaisjäännöskohteiden Kilpisaari 7 (Nro 9 kartalla), ja Kilpisaari 8 (Nro 10)) sijainnit kartalla. Kartta Onni-Pietari Puttonen, Maanala Oy.

Muinaisjäännöskohteen Kovalahti sijainti kartalla. Kartta Onni-Pietari Puttonen, Maanala Oy.

Muinaisjäännekohteen Araslahdenkallio sijainti kartalla. Kartta Onni-Pietari Puttonen, Maanala Oy.